

Historia Polskiego Czerwonego Krzyża

Początek Polskiego Czerwonego Krzyża

Idee czerwonokrzyskie spletały się z dążeniami społeczeństwa polskiego do odzyskania niepodległości. Mimo sprzeciwu władz w poszczególnych zaborach na terytorium Polski powstawały i działały pod różnymi nazwami organizacje humanitarne.

Po odzyskaniu przez Polskę niepodległości, z inicjatywy Stowarzyszenia Samarytanin Polski zwołano 18 stycznia 1919 naradę wszystkich istniejących na ziemiach polskich organizacji kierujących się w działaniu czerwonokrzyskimi ideałami. Organizacje te podczas narady odbywającej się pod patronatem Heleny Paderewskiej utworzyły Polskie Towarzystwo Czerwonego Krzyża. Wyłoniły 30-osobowy Tymczasowy Komitet, zlecając jego przedstawicielom, w konsultacji z innymi organizacjami, opracowanie projektu statutu i prowadzenie prac organizacyjnych.

Po zatwierdzeniu przez rząd statutu Polskiego Towarzystwa Czerwonego Krzyża na zebraniu konstytucyjnym 27 kwietnia 1919 wybrano Zarząd Główny. Prezesem został Paweł Sapieha, a po jego rezygnacji Helena Paderewska. Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża 24 lipca 1919 r. zarejestrował i uznał Polskie Towarzystwo Czerwonego Krzyża za jedyną organizację czerwonokrzyską działającą na całym terytorium państwa polskiego.

PCK w okresie międzywojennym

Działania Polskiego Towarzystwa Czerwonego Krzyża były dostosowane do potrzeb społeczeństwa. Udzielano pomocy poszkodowanym w wyniku wojny, organizowano i prowadzono zakłady lecznictwa. Poszukiwano również zaginionych, realizowano zadania sanitarne, szkolono pielęgniarki, ratowników, doszkalano nauczycieli i od 1921 roku tworzone młodzieżowe koła PCK.

W 1927 roku Polskie Towarzystwo Czerwonego Krzyża zmieniło nazwę na Polski Czerwony Krzyż, a prezydent Rzeczypospolitej wydał rozporządzenie z mocą ustawy nadające PCK uprawnienia stowarzyszenia wyższej użyteczności i przyjął patronat nad PCK. Ustalono, że w razie wojny PCK będzie podporządkowany ministrowi spraw wojskowych.

PCK rozszerzał swoją działalność programową i organizacyjną, w tym zwłaszcza szkolenia sanitarne, zakładanie drużyn ratowniczych, gromadzenie sprzętu itp. W 1935 roku powołano w Łodzi Centralną Stację Wypadkową z ośrodkiem przetaczania krwi, a w rok później przy szpitalu PCK w Warszawie utworzono pierwszy Instytut Przetaczania i Konserwacji Krwi.

W 1939 roku PCK liczył ok. 850.000 członków, w tym ok. 50 % stanowiła młodzież. Dysponował także dużą ilością przeszkolonych pielęgniarek i ratowników oraz zapasami materiałów sanitarnych, sprzętem technicznym, prowadził 1300 placówek ochrony zdrowia i opieki społecznej.

Czasy wojny i okupacji

Od początku II wojny światowej PCK oddał do dyspozycji wojska szpitale, punkty sanitarne, sprzęt, personel lekarski i pielęgniarki oraz dziesiątki tysięcy ochotników. Uruchomił także dodatkowo ok. 180 szpitali, wiele punktów sanitarnych, domów noclegowych. Przejawiał szczególną aktywność w niesieniu pomocy rannym żołnierzom i cywilom oraz uciekinierom.

4.09.1939 przekształcono sekcję informacyjną ZG PCK w Biuro Informacyjne i zgodnie z konwencją genewską skoordynowano jego działalność z Międzynarodowym Komitetem Czerwonego Krzyża, co dało podstawę do gromadzenia materiałów o ludziach i stratach wojennych.

W październiku 1939 MKCK apelem wezwał wszystkie stowarzyszenia Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycyca w innych państwach do udzielania pomocy jeńcom wojennym i cywilom w okupowanych krajach. W listopadzie za zgodą ministra spraw wojskowych i aprobatą MKCK powołano na emigracji drugi Zarząd Główny PCK z siedzibą w Paryżu, który następnie przeniesiono do Londynu. Zarząd ten tworzył delegatury PCK w wielu wolnych krajach europejskich i pozaeuropejskich, które obejmowały działalnością wszystkie ośrodki polonijne, niosące wielostronną pomoc potrzebującym.

W lipcu 1940 ukazało się rozporządzenie generalnego gubernatora Niemiec, rozwiązujące na terenie Guberni wszystkie stowarzyszenia i organizacje w Polsce. Ze względu na konwencje genewskie nie objęło ono PCK, chociaż dotkliwie ograniczyło jego działalność, między innymi nakazując rozwiązanie struktur terenowych i ustalając pełnomocników i komisarzy do nadzorowania pracy i korespondencji PCK. Wobec zdecydowanego sprzeciwu ZG PCK i zapowiedzi odwołania się do MKCK i Ligi Stowarzyszeń Czerwonego Krzyża i Czerwonego Półksiężycyca, władze niemieckie odwołały wydane rozporządzenie, a PCK jako jedyna organizacja w okupowanej Polsce funkcjonował z nazwą Polski Czerwony Krzyż, mimo wielu szykan i utrudnień.

PCK nie miał natomiast możliwości nawiązywania kontaktów z Polakami, którzy znaleźli się na terenie ZSRR, ponieważ rząd tego kraju nie był wówczas sygnatariuszem konwencji genewskich. Stąd trudności zarówno działań jak i uzyskiwania informacji o aresztowaniach i Polakach wywożonych na terytorium ZSRR, w tym do obozów w Kozielsku, Ostaszkowie, Starobielsku i innych miejsc odosobnienia.

Rola PCK w skomplikowanej i dramatycznej sprawie katyńskiej została opisana we wspomnieniach ówczesnego prezesa PCK Wacława Lacherta oraz poufnym raporcie sekretarza generalnego Kazimierza Skarżyńskiego. PCK zdystansował się wówczas od zabiegów okupanta i hałaśliwej jego propagandy. Delegował natomiast do Katynia komisję techniczną w ramach Biura Informacji. Komisja PCK dokonywała ekshumacji i identyfikacji pomordowanych, potwierdzając w dokumentach masowy mord oficerów polskich i innych osób internowanych. W oparciu o te dokumenty PCK wydawał zaświadczenia rodzinom pomordowanych.

PCK wbrew ograniczeniom ze strony okupanta odegrał ogromną rolę w powstaniu warszawskim. Na szeroką skalę pomagał rannym żołnierzom oddziałów powstańczych. Zarówno w prowadzonych szpitalach, punktach sanitarnych, jak też we wszystkich innych

sytuacjach spieszył z pomocą ludności cywilnej. Podejmował także próby kontaktów z zesłanymi do obozów koncentracyjnych. Różnorodne działania wywoływały duże represje okupanta wobec działaczy PCK. Wielu z nich skazano na śmierć, wysłano do obozów koncentracyjnych. W drugim dniu powstania Niemcy celowo spalili siedzibę PCK wraz z aktami i dokumentami zarówno katyńskimi jak i innymi stanowiącymi bezcenną wartość dla ludzi i historii. Represje nie zastraszyły jednak działaczy i nie przerwały w całym okresie II wojny światowej wykonywania czerwonokrzyskiej misji i konkretnych zadań.

PCK po II wojnie światowej

Wraz z wyzwoleniem terenów polskich przez armię radziecką i wojsko polskie, powstała sieć placówek PCK, a ZG PCK ustalił z władzami państwa zasady działania stowarzyszenia i współpracy. 16.05.45 MKCK uznał Zarząd Główny z siedzibą w Warszawie jako jedyną władzę PCK na terenie Polski.

Za pośrednictwem PCK dziesiątki tysięcy rodzin odnajdywało swoich bliskich, otrzymywało dokumenty, korzystało z rozdawanej odzieży, posiłków, paczek żywnościowych. PCK prowadził szpitale, punkty sanitarne, leczył chorych, wykonywał dezynfekcje. Zorganizował pogotowie ratunkowe, uruchomił wiele stacji krwiodawstwa.

Od 1948 roku zmieniała się sytuacja i życie w powojennym kraju. Państwo zaczęło przejmować od PCK zakłady lecznicze i opiekuńcze.

W 1951 roku odbył się Krajowy Zjazd PCK, który uchwalił nowy statut, przyjął program dostosowany do warunków pokoju i ówczesnych potrzeb i możliwości działania.

Po przejęciu przez państwo stacji i punktów krwiodawstwa PCK od 1958 roku prowadzi planową i systematyczną działalność w promowaniu honorowego krwiodawstwa.

Od 1962 roku, dzięki zaangażowaniu działaczy i pracowników PCK oraz wydatnej pomocy finansowej i organizacyjnej państwa, tworzono punkty opieki nad chorymi w domu. Z dużym rozmachem szkolono siostry pogotowia PCK, rozwijano szkolne i zakładowe koła PCK, propagowano honorowe krwiodawstwo, organizowano szereg akcji promujących zdrowie i realizowano różne zadania uzasadnione potrzebami społecznymi.

16 listopada 1964 roku Sejm uchwalił ustawę o PCK. Określono w niej podstawowe zasady prawne funkcjonowania PCK oraz niektóre obowiązki organów państwa wobec stowarzyszenia. Zlecono Polskiemu Czerwonemu Krzyżowi prowadzenie Biura Informacji i Poszukiwań jako realizatorowi obowiązku państwa wynikającego z konwencji genewskich.

Przez wszystkie lata PCK realizował wiele zadań zgodnych z potrzebami społecznymi i możliwościami ówczesnej sytuacji. Wyjątkowym wydarzeniem w społeczeństwie i w PCK był okres stanu wojennego w Polsce. Po jego ogłoszeniu PCK podjął niezwłocznie działalność pomocową. Władze państwa w kilka dni po ogłoszeniu stanu wojennego zgodziły się na wizyty przedstawicieli PCK w ośrodkach internowania i udzielania pomocy internowanym i ich rodzinom. Było to np. ułatwienie korespondencji z rodzinami, dostarczanie środków czystości, odzieży itp.

W styczniu 1982 roku w siedzibie ZG PCK rozpoczęła działalność delegatura MKCK i Ligi Stowarzyszeń CK i CP. Działacze i pracownicy ZG PCK oraz przedstawiciele MKCK odbyli

79 wizyt w ośrodkach internowanych, a przedstawiciele zarządów okręgowych PCK 170 wizytacji ośrodków internowania na swoim terenie. Przyjęto ponad 4 tysiące różnych próśb i postulatów internowanych, w tym ok. 600 wniosków o zwolnienie. Wiele z tych próśb zrealizowano bądź skierowano do rozpatrzenia kompetentnym władzom.

W Genewie powołano w tym czasie grupę operacyjną zajmującą się z ramienia Ligi Stowarzyszeń i MKCK pomocą dla Polski. Po apelu wystosowanym do stowarzyszeń w innych krajach, do Polski napływały transporty z darami odzieży, lekarstw, żywności, sprzętu medycznego, środków czystości, które docierały do ludności, szpitali, domów dziecka, szkół, internatów itp. Wartość tych darów, z których większość przekazano za pośrednictwem PCK, ocenia się na dziesiątki milionów dolarów, a korzystających z pomocy na ponad półtora miliona osób.

Przedstawiciele MKCK i Ligi współorganizujący i nadzorujący tę działalność w specjalnym raporcie bardzo wysoko ocenili pracę PCK w okresie stanu wojennego.

PCK w nowej sytuacji społeczno - ustrojowej

Wraz ze zmianami ekonomicznymi i społecznymi pojawiły się nowe problemy i uwarunkowania dotyczące pracy PCK. Zmienił się system finansowania działalności opiekuńczej w kraju. PCK zatrudniał ok. 24 tysięcy siostr PCK do opieki nad chorymi w domu. Prowadził szereg placówek i punktów opieki. Zmiana tego systemu została wymuszona ustawą o opiece społecznej. Spowodowała ona duże trudności w funkcjonowaniu całego stowarzyszenia. Siostry PCK utraciły pracę, a ich podopieczni troskliwą pomoc i kwalifikowaną opiekę. Pojawiło się wiele nowych problemów wymagających innych rozwiązań i dodatkowych działań

Rozszerzyła się znacznie sfera ubóstwa społecznego, w tym bezrobocie i bezdomność. Wzrosła ilość niedożywionych dzieci w rodzinach, szkołach i placówkach oświatowych. Stowarzyszenie jest zaangażowane w dożywianie dzieci i prowadzi program kompleksowej opieki i pomocy dla dzieci z rodzin potrzebujących wsparcia pod hasłem „Godne Dzieciństwo”. PCK w swoich działaniach odwołuje się do ofiarności społecznej, organizuje akcje i kampanie, poszukuje sponsorów do wielu charytatywnych działań. Ważną i oryginalną rolę w pozyskiwaniu środków finansowych i rzeczowych na pomoc potrzebującym spełnia (utworzona w nawiązaniu do przedwojennej tradycji) działająca od 1995 roku Rada Pań PCK. Ogniwa PCK na różnych szczeblach organizacyjnych poświęcają dużo czasu i energii w zdobywaniu środków finansowych na realizację zadań.

Szeroką działalność prowadzi PCK nadal w dziedzinie promocji honorowego krwiodawstwa. Działania te są wkładem PCK w realizację ustawy o publicznej służbie krwi uchwalonej w 1997 roku.

PCK szkoli młodzież i dorosłych w udzielaniu pierwszej pomocy. W stowarzyszeniu działają też grupy ratownictwa, które m. in. wspierają państwowe służby ratownicze podczas klęsk żywiołowych i katastrof. Utrzymywane są magazyny interwencyjne, z których jednorazowo można udzielić pomocy dla ok. 17.000 osób. W latach 1997 i 1998 PCK przekazał powodziom dary rzeczowe i środki finansowe uzyskane od społeczeństwa polskiego i stowarzyszeń zagranicznych o wartości ponad 16 milionów zł. Podczas kolejnej dużej powodzi w 2010 roku PCK zebraliśmy ponad 6 560 000 zł środków pieniężnych oraz darów w naturze o wartości prawie 3 200 000 zł.

Na mocy ustawy o PCK i konwencji genewskich ZG PCK z pomocą państwa prowadzi Biuro Informacji i Poszukiwań Zajmuje się ono ustaleniami losów ludzi poszkodowanych podczas wojen i konfliktów zbrojnych, uczestnictwem w ekshumacjach, wydawaniem im lub ich rodzinom stosownych dokumentów. W ZG PCK od kilkunastu lat przy poparciu i pomocy MKCK działa Ośrodek Upowszechniania Międzynarodowego Prawa Humanitarnego. Skupia on na zasadach społecznych grono pracowników, ekspertów w dziedzinie prawa międzynarodowego. Ośrodek współpracuje z MKCK i odpowiednimi resortami, realizując programy upowszechniania międzynarodowego prawa humanitarnego wśród ludności cywilnej, zwłaszcza młodzieży. Wspólnie z MKCK organizuje co roku seminarium zwane "Warszawską Szkołą Letnią MPH" przeznaczone dla młodych prawników i przedstawicieli stowarzyszeń krajowych z krajów Europy i Ameryki Płn.

PCK uczestniczy także w akcjach humanitarnych Międzynarodowego Ruchu Czerwonego Krzyża. Wysyła transporty z darami dla ludności w krajach dotkniętych konfliktami zbrojnymi bądź klęskami żywiołowymi i katastrofami.

Podstawą prawną działania PCK nadal jest ustawa o Polskim Czerwonym Krzyżu z 16 listopada 1964 roku oraz znowelizowany statut zatwierdzony rozporządzeniem Rady Ministrów z dn. 12.10.2011 r. Zgodnie z nowym statutem najwyższym organem uchwałodawczym stowarzyszenia jest Krajowy Zjazd PCK, a wykonawczym Zarząd Główny PCK i jego Prezydium. Organem kontrolnym jest Główna Komisja Rewizyjna. Ponadto działa Kapituła Odznaki Honorowej PCK i Sąd Organizacyjny PCK.

Szczegółowe informacje na temat obecnych działań Polskiego Czerwonego Krzyża na stronie <http://www.pck.pl>